

**СЕМАНТИКА И ПРАГМАТИКА ИЗРАЗА
ВИДЕТИ СВОЈИМ ОЧИМА
У ИСТОРИЈИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА¹**

*Јелена Павловић, Милан Тодоровић
Универзитет у Крагујевцу*

**SEMANTICS AND PRAGMATICS OF THE EXPRESSION
ВИДЕТИ СВОЈИМ ОЧИМА
IN THE HISTORY OF SERBIAN LANGUAGE**

*Jelena Pavlović, Milan Todorović
University of Kragujevac*

The subject of this paper is the semantic and pragmatic analysis of the expression *videti svojim očima*. We have examined the medieval, 19th century and contemporary periods of the Serbian language. We have employed a qualitative method of analysis. Structurally speaking, the expression consists of a verb of visual perception, possessive adjective functioning as a nonomissable determinator, and the noun *očima*. The expression *svojim očima* serves the following pragmatic functions: intensification and stating the obvious, giving the impression of firsthand experience, convincing the listener of the truthfulness of the subject matter and distancing oneself from the experience at hand.

Key words: expression *videti svojim očima*, semantics, pragmatics, history of language

1. Увод

1.1. Циљ рада и мотивација

Циљ нашег рада је структурно-семантичка и прагматичка анализа израза *видети/гледати својим очима* у историји српског језика. Анализирана су три периода: средњи век, 19. век и савремени српски језик. У раду ћемо се служити квалитативном методом и

---

¹ Рад је рађен у оквиру пројекта *Динамика структура савременог српског језика*, ОИ 178014, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

издвојићемо најважније особине израза *видети својим очима* и њему сродних конструкција. Добијени резултати биће основа за хипотезе које треба проверити даљим квантитативним истраживањима.

Мотивација за настанак рада били су пронађени примери израза *видети/гледати својим очима* у Стенографским белешкама са седница Народне скупштине Краљевине Србије и Сената Краљевине Југославије:

(1) Ја сам гледао очима својим како се упропашћују та дрва. Њих краде и клисар; онај вуче овамо, а онај онамо (Белешке 1898: 555).

(2) Ја сам својим очима све видео. Ја сам дошао на дочек г. Петра Живковића и онда је била нарочито одушевљена наша омладина... (Белешке 1938: 111).

Овај израз, као и њему сродан израз *чути својим ушима*, помиње Квинтилијан говорећи о плеоназму као грешци у беседништву: „U stilske se pogreške ubraja i pleonazam, tj. pretrpavanje govora suvišnim riječima, npr.: „Vidio sam svojim vlastitim očima“, gdje bi „vidi“ (vidio sam) potpuno dovoljno bilo“ (1985: 243). У раду израз *видети својим очима* третирамо не као плеоназам, већ израз чија је употреба условљена одређеним структурно-семантичким и прагматичким факторима.

1.2. Корпус

Корпус рада чине: (а) за средњи век збирке повеља и писама: *Зборник средњовековних ћириличких повеља и писама Србије, Босне и Дубровника, Старе српске повеље и писма* у издању Љубомира Стојановића, *Повеље и писма деспота Стефана* у издању Александра Младеновића; (б) за 19. век и савремени језик коришћен је функционалностилски разноврстан корпус: *Стенографске белешке са седница Народне скупштине Краљевине Србије, Стенографске белешке Сената Краљевине Југославије*, књижевна и научна дела доступна на сајтовима *Антологија српске књижевности* (АСК) и *Пројекат Растко*, књижевни и научни листови објављени у 19. и 20. веку, сајтови листова *Политика* и *Новости*, као и форуми који их прате, а репрезентују колоквијални језик, старе књиге и листови доступни на сајту *Дигиталне библиотеке Народне библиотеке Србије* и примери доступни у оквиру *Корпуса савременог српског језика* Математичког факултета у Београду. (КМФ). Детаљни подаци о онлајн корпусима су доступни на сајтовима²

² Видети листу изора.

2. Израз *видети својим очима* у 19. и 20. веку

2.1. Структурно-семантички статус у савременом српском језику и у 19. веку

У *Србској синтакси*, Даничић групише примере инструментала именица које значе оруђе и које значе делове тела у значење: „овако радња прелази преко оруђа и свачега што е између онога одъ чега се радња починѣ“ (Даничић 1858: 556), а међу примерима наводи и овај: *видите ме очицама, а чујете ме ушицама* (Даничић 1858: 557). Овакве примере, без присвојне придевске заменице *свој*, срећемо у старијим текстовима, нарочито у народним песмама, приповеткама и у Вуковом и Даничићевом преводу Старог и Новог завета. Конструкција се среће и у језику писаца 19. века:

(3) (...) а док бјеше војевода Мирко, / ми Турчина нигђе не чујасмо, / а камоли очима виђасмо! (АСК: Војислав Ђурић, Антологија народних јуначких песама, 599); Нити сам ту био, ни очима видио (АСК: Војислав Ђурић, Антологија народних приповедака, 180); Ономе што очима гледа, а устима не пита (АСК: Миливоје В. Кнежевић, Антологија народних умотворина, 233); Ох, да ми је очима виђети / Црна Гора изгуб да намири! (АСК: Петар Петровић Његош, Горски вијенац, 51); Ја морам само до Министарства; хоћу очима да видим министарске потписе (АСК: Бранислав Нушић, Покојник, 74); Рече Сирчић алај-бег: „Истина је тако, ја сам са везиром у Београду био и очима гледао“ (АСК: Прота Матеја Ненадовић, *Мемоари*, 77).

У свим наведеним примерима израз *видети/гледати очима* састоји се од глагола визуалне перцепције и именице *очима* у инструменталу са спроводничком³ функцијом (Ивић 2005: 8 – 18), у којој се јављају и именице које значе делове тела.

У савременом српском језику овај израз састоји се из три дела: (а) глагола визуелне перцепције (*видети/гледати*), који обухвата субјекат перцепције и објекат перцепције (Ристић 2011: 34); (б) присвојне придевске заменице *свој* у функцији обавезног детерминатора⁴ (Ивић 2008: 246); (в) именице *очи*. У примеру (4) уколико изоставимо присвојну придевску заменицу израз остаје неграматичан (4[?]). Међутим ако се избаци израз *својим очима*, израз остаје граматичан (4[’]), што значи да је он у савременом српском језику семантички рендундантан и да његова употреба носи додатне семантичке импликације:

---

³ О улози спроводничког инструментала в. Ивић 2005: 8 – 9.

⁴ О обавезном детерминатору в. Ивић 2005: 245 – 253.

(4) Ја сам гледао својим очима како се упропашћују та дрва.

(4') *Ја сам гледао очима како се упропашћују та дрва.

(4'') Ја сам гледао како се упропашћују та дрва.

Према прегледаној грађи, може се закључити да је 19. век доба превирања, јер смо у истом тексту пронашли две конкурентне конструкције, конструкцију са обавезним детерминатором и без њега. У преводу *Старога* и *Новога Завета* Ђуре Даничића и Вука Караџића пронашли смо доста примера конструкције са обавезним детерминатором и мање примера без њега. Може се закључити да су примери без обавезног детерминатора средином 19. века маркирани и да се налазе на периферији система⁵:

(5a) Примери без обавезног детерминатора: (...) и сви ће запјевати, јер ће очима видјети гдје Господ води натраг Сион (Библија 1870: 604).

(5b) Примери са обавезним детерминатором: Али не хтјех вјеровати што говораху докле не дођем и видим својим очима (Библија 1870: 393); Само ћеш гледати очима својима, и видјећеш плату безбожницима (Библија 1870: 512); Учини да одебља срце томе народу и уши да им отежају, и очи им затвори, да не виде очима својим и ушима својим да не чују и срцем својим да не разумеју и не обратe се и не исцијеле (Библија 1870: 571).

У свим наведеним примерима израз *видети својим очима* носи додатне семантичке и прагматичке импликације. Међутим, пронађени су и примери где ови изрази значе просту визуелну перцепцију, па присвојна придевска заменица *свој* има улогу емфатичког средства:

(6a) Пример без обавезног детерминатора: (...) он ће покрити лице своје да не види земље очима (Библија 1870: 678).

(6b) Пример са обавезним детерминатором: Управљаше се за њима чим их видеше очима својима... (Библија 1870: 690); (...) јер сада погледах својим очима (764).

У савременом српском језику израз без обавезног детерминатора задржао се само у ограниченим контекстима са обавезном негацијом и са изразито негативном конотацијом (*не желети видети некога*):

(7) Што не одох некуда у бели свет, па да слугујем до гроба, али да не гледам очима шор и комшилук [→ *да гледам очима шор и комшилук] (АСК: Исидора Секулић, Кроника паланачког гробља, 7); ВИДА: 'Ајде, бога ти, да не

⁵ О конкурентним конструкцијама у историји језика в. Грковић Мејџор 2007: 19 – 20.

гледамо бар очима ово чудо! [→ *да гледамо очима ово чудо] (АСК: Бранислав Нушић, *Ожалошћена породица*, 73).

2.2. Израз *видети својим очима* као маркер

евиденцијалности и стилистичка анализа конструкције

Глаголи визуелне перцепције *видети/гледати* садрже сему фактивности (Ивић 1977; Ристић 2011). У језицима без евиденцијалних маркера, глаголи визуелне перцепције често имају евиденцијалну екстензију, тј. служе за указивање на извор знања (Ајхенвалд 2004, Поповић 2012: 300 – 338, Чикара 2017: 92 – 96). Визуелна перцепција се сматра најпоузданијим извором знања и зато је често немаркирана (Ајхенвалд 2004: 70 – 78, 72; Фодор 1998: 76 – 81; Палмер 2001: 43 – 58; Поповић 2012: 332 – 333; Чикара 2017: 117 – 118, 120).

Семантички редундантан израз *својим очима* служи као евиденцијална стратегија и маркер епистемичке модалности (Палмер 2001, Чикара 2017) којим се указује на информацију *из прве руке*. Користи се када је ауторитет говорника доведен у питање (Ајхенвалд 2004: 315 – 324, 337; Чикара 2017: 36). Металингвистичка оцена (Ајхенвалд 2004: 333 – 343) овог израза као евиденцијалног маркера садржана је у следећој народној пословици: *Боље је вјеровати својим очима, него туђим ријечима* (АСК: Миливоје В. Кнежевић, *Антологија народних умотворина*, 134).

Евиденцијалну улогу овог израза показују следећи примери:

(8) Бануо је гневан у собу и тамо је (...) видео својим рођеним очима наредника без чизама (АСК: Бранислав Нушић, *Аутобиографија*, 77); Вук је изложио боље податке и дао стручнија тумачења о крајевима кроз које је чешће путовао; о крајевима које није видео својим очима износио је и нетачне податке (Милорад Васовић, Вук Караџић и наша географија, Гласник Српског географског друштва. 1987, № LXVII/2, 16); Ами Буе, који је својим очима видео скупштине српског народа, тврди да ниједан народ Европе нема у тој мери развијену топлину и дубину, концизност и обиље грађанског говорништва (Лазо М. Костић, Срби у очима странаца, том 2, 1972, 72); – Видео сам својим очима, све изгорело или – Чуо сам да је тај крај настрадао, али нисам био тамо, говорим само оно што сам видео (Миодраг Ђурђевић, *Сенке над Београдом: Забелешке о окупацији, Београд, Ново поколење*, 1954, 37).

У оквиру овог израза могу се факултативно јавити и придеви *сопственим/рођеним/властитим*, који имају емфатичку улогу. Овим изразом се истиче да је говорник присуствовао или једном догађају, или на више догађаја који су се понављали. Израз се користи да означи неверицу, као основ за извођење закључака. Служи за

супротстављање визуелне перцепције као најпоузданијег извора информација другим изворима знања (*говорим само о страдању које сам видео својим очима, а не и о ономе о коме сам чуо*). Ради додатног истицања може се јавити заједно са изразом *чути својим ушима*: „Било је непотврђених навода да су ти играчи били изложени мучењу или нечем сличном, али ја то не могу да потврдим. Нисам **ништа видео својим очима нити сам чуо својим ушима**“, рекао је Хамам (Политика, 11.08.2010).

Истицање неверице и визуелне перцепције као најпоузданијег извора информација највидљивије је у дијалозима:

(9) – И ти верујеш? – Шта? – рече Јаир. – Да исцељује? – **То сам својим очима видео** (Драгутин Илић, Светле слике, Београд, Српска књижевна задруга, 1903, 4–5).

Овакви контексти могу бити извор за ширење израза и на друге глаголе, као што су *веровати, уверити се, проживети* и сл.:

(10) Сулуди чобанин Пепо **није веровао својим очима** (Слободан Марковић, *Нема неба мојим очима*, Београд, Обелиск, 1971, 122). Елмира: (...) кад **би се ти својим очима уверио да су ти истину казали?** (Молијер, *Тартиф и Тврдица*, Молијер, Београд, Српска књижевна задруга, 1895, 51).

У научнопопуларном стилу израз има двоструку функцију:

(11а) Вера у личну потрагу за знањем: Посматрај својим очима све што се у природи дешава и размишљај својом властитом главом како да растумачиш, сликама и разумним расуђивањем, то што си видео (АСК: Милутин Миланковић, *Кроз царство наука*, 52).

(11б) Одрицање визуелне перцепције као врхунског извора знања: „Све што видимо својим очима и распознајемо осталим чулима, то су само слике, слике варљиве“ (АСК: Милутин Миланковић, *Кроз царство наука*, 55).

У књижевноуметничком стилу има и улогу потврђивања гласина и очигледних лажи:

(12) Ју, ју, ју! Неће ми веровати људи кад станем да им приповедам; а, формално, ни ја својим очима још не могу да верујем (АСК: Стеван Сремац, Поп Ћира и Поп Спира, 155). Други су, опет тврдили да је својевољно побегла, а то су поткрепили тиме што се није отимала, и што су својим рођеним очима видели на колима не само њу него и понете ствари... (АСК: Стеван Сремац, *Зона Замфирова*, 96).

У политичком дискурсу (в. тачка 1, примери 1 и 2) аргумент са изразом *видети својим очима* употребљава се као одговор на *топос*

недовољности доказа који служи као чест основ за одбацивање одређених тврдњи (Висковић 2004: 90). Поред тога, супротставља се и топосу гласине као логичкој грешци (Висковић 2004: 89 – 90).

У савременом колоквијалном стилу долази до фразеологизације израза у конструкцијама (*не*) *веровати својим очима*. Овај израз се у штампи користи за привлачење пажње читалаца:

(13) Nikol Mišel iz Londona nije mogla da veruje svojim očima kada je otvorila paket (...) i umesto šampona koji je naručila putem interneta ugledala 20 novih američkih pasoa (Новости, 25.4.2018).

3. Израз *видети својим очима* и други маркери евиденцијалности у средњем веку

Карактеристичан пример употребе израза *видети нашим очима* налазимо у једном писму Дубровчана деспоту Стефану⁶:

(14) ... ѿквпню рокове по в'сен царевн земли и дерн в брвсв и поводе нх кзде нмь годѣ и ѿвѣдыє мнмо дѣрвонникѣ мнмоводе нхѣ всакн дѣнь и **нашѣди ѿчнма този видндо** (Младеновић 2007: *Писмо Дубровчана господарици госпођи Јевђенији и кнезу Стефану*, 1. октобра 1397, 24).

Овде је израз *видети нашим (својим) очима* маркер евиденцијалности и веродостојности онога што је написано у повељи. Као маркери веродостојности у средњем веку користе се и изрази у чијој је основи глагол *видети*: „и **видѣ** крал(ѣ)в(ство) мн запис(а)нна нхѣ и хрисовоуле ѿбетшавшеє ѿт многах(ь) лѣтѣ” (Зборник 2011: *Хрисовуља краља Стефана Уроша II Милутина манастиру Светог Ђорђа код Скопља В*, 277 – 279, 328); „**даки**° на **виденіє** свакома кома се достої” (Стојановић 2006: СХХVI/661, 62).

Честа је емфатичка употреба присвојне придевске заменице *свој* уз именице које значе предмете и делове тела (*глава, рука, срце, душа, печат* и сл.), посебно у црквеним повељама. У световним повељама нарочито су маркирани примери *потписа/написа својом руком*, који се, такође, употребљавају као маркери веродостојности: „ѿ рне⁷ на рѣѣ исписа мн^тшѣ цѣрн^к **рѣкѣ^м ѣ свонѣ^м**” (Стојановић 2006: СХХХ/690, 110); „и ѿвн сврѣхѣ ѣчнненн записѣ писахѣ **моѣ^м рѣкома^ѣ**” (Стојановић 2006: СХХХV/701, 124). Емфатичка употреба присвојне придевске

⁶ У разговорном српском језику често се уместо заменице *свој* користе друге личне заменице, што није део норме стандардног српског језика (СТИЈОВИЋ 2009: 94 – 95).

заменеце *свој*, нарочито у црквеним текстовима, могући је подстрек за развој конструкције *видети својим очима* као евиденцијалног маркера. Израз *своје очи* са емфатичком функцијом пронашли смо у *Житију Светог Саве* од Доментијана: „не бо смѣнахоу ѿдъ очню своєю ѿтъпоустити егѡ (Доментијан, *Живот Светога Саве*, прир. Ђура Даничић, Београд, Државна штампарија, 1860, 15).

4. Прагматичка улога израза *видети својим очима*

4.1. Теорија релеванције

Теорија релеванције прави разлику између експликатура и импликатура. Експликатура се одређује као експлицитна претпоставка комуницирана путем исказа, настала као последица развијања логичке форме кодиране у исказу. Импликатура је имплицитна претпоставка садржана у исказу (Спербер, Вилсон 1986: 182). Важна су два принципа: когнитивни и комуникативни принцип релеванције. По првом принципу, људска когниција је усмерена ка максимизацији релеванције, док комуникативни принцип подразумева да сваки демонстративни стимуланс аутоматски активира претпоставку о оптималној релеванцији (Мишковић-Луковић 2015: 69). Оптимално релевантни стимуланс је „(...) стимуланс који је, с једне стране, довољно релевантан да завреди говорникову пажњу (тј. релевантнији је од било ког другог стимуланса у датом тренутку) и, с друге стране, најрелевантнији, узимајући у обзир говорникове способности и склоности“ (Мишковић-Луковић 2015:6).

4.2. Прагматичка анализа одабраних примера

Имајући у виду међусобну повезаност контекста, прагматичких процеса и потраге за (оптималном) релеванцијом, као и чињеницу да се сви ови процеси дешавају симултано (Карстон 2006: 648), размотрићемо следеће примере:

(15) *Stvari su, verujem, onakve kakve ih građani Srbije vide svojim očima i vrlo su jasne. Imajući u vidu savremenu istoriju i politički kontekst stvarnosti odvajanja Crne Gore, imajući u vidu čudan splet okolnosti u kojem su se izjave evropskih zvaničnika o „vojvođanskoj sudbini“ i „evropskoj sudbini Srbije“ upadljivo ispreplele, kao i činjenicu da, nažalost, nije tako teško zamisliti vreme, i to u bližoj budućnosti, u kojem se čuju glasovi iz pokrajinske administracije da Srbija, recimo, koči procese, put i evropsku budućnost Vojvodine... (Politika, 7.12.2009).*

Ситуациони и контекст политичког дискурса имају велики утицај на коришћење и интерпретацију израза *видети својим очима*. Имајући у виду осетљиву тематику и ситуацију између две државе

израз носи додатна значења. Када се доведе овај израз у везу са грађанима, говорник жели да поручи да је њихова даља агенда и више него очигледна, како њима који се активно баве стањем Србије у свету, тако и обичним грађанима. Дакле, *видети својим очима* има улогу интензификатора и испољавања очигледног.

(16) Lavrov je rekao: On je, inače, ocenio da će misija Saveta bezbednosti koja će iduće nedelje posetiti Beograd i Prištinu omogućiti članicama Saveta bezbednosti UN da „**vide својим очима**“ stvarno stanje na Kosovu i kako se ispunjava Rezolucija 1244 „najvećeg organa u međunarodnim odnosima“ (Politika, 20.04.2007).

Као и у претходном примеру, политички контекст мења значење израза. Наиме, у оквирима контекста позива да УН *својим очима* види ситуацију на Косову, израз постаје вишеструко релевантан. Прво се изражава жеља да се ситуација доживи из прве руке. Међутим, имајући у виду шири контекст медија и међудржавних односа, могуће је да се израз додатно користи са циљем оповргања могућих гласина и манипулација од стране званичника.

(17) Trebalo je da pratim odjeke perestrojke, a desilo mi se da sam, 9. novembra 1989, bio svedok pada Berlinskog zida. Događaj **сам видео својим очима** i opisao ga, ali ni do danas ne znam kako je Zid pao (Politika, 25.01.2008). Beograd (Makedonska 29)

Посматрани пример наглашава аспект убеђивања читалаца. Он доводи жељу за потврдом истине и веродостојности свега реченог у први план. Шири контекст уводи и неверицу у то како се догађај тачно одвијао, а посредством израза *видети својим очима* се ове две контрадикције спајају. Ова контрадикција је прихватљива, ако узмемо у обзир различите садржаје експликатуре и импликатуре и могућности њиховог узајамног подешавања и употпуњавања.

(18) Drugi svedok Dragoslav Krsmanović, tadašnji pomoćnik komandanta za logistiku u JSO, sada zamenik načelnika Centra MUP-a u Novom Sadu, rekao je da je tog dana u Kuli čuo od Petrakovića da je Jovanović skakaо padobranom, ali da to **није видео својим очима** (Politika, 17.01.2007).

Путем негирања да су поменути чин *видели својим очима*, говорник жели да створи одређену дистанцу између себе и догађаја. Иако су посредно били свесни да се догађај одвио („*чуо од Petrakovića*“), путем негације израза *видети својим очима*, говорник жели да умањи одговорност коју би можда сносио да је лично био присутан.

5. Закључак

У раду смо испитали основне структурно-семантичке и прагматичке одлике израза *видети својим очима* у српском језику. Дошли смо до следећих закључака, који ће служити као хипотезе у даљим квантитативним истраживањима:

1. Овај израз је пронађен у различитим функционалним стиловима савременог српског језика (књижевном, публицистичком, новинарском, административно-правном).

2. Израз се састоји из три дела: (а) из глагола визуалне перцепције; (б) обавезног детерминатора; (в) именице *очи*.

3. У 19. веку као конкурентна конструкција се јавља израз *видети очима* без обавезног детерминатора, која је архаична у савременом српском језику.

4. Семантички редундантан израз *својим очима* користи се као евиденцијална стратегија и евиденцијални маркер када је ауторитет говорника доведен у питање.

5. Употреба израза се шири и на глаголе *веровати*, *уверити се* и сл.

6. Израз је се користио као евиденцијална стратегија и у средњем веку, заједно са другим изразима са глаголом *видети*.

7. Може се претпоставити да је ширењу овог израза допринела и емфатичка употреба придевске присвојне заменице *свој*, нарочито у црквеним текстовима.

8. Утврђене су следеће прагматичке функције израза: (а) интензификација и истицање очигледног; (б) истицање да докази о реченом долазе *из прве руке*; (в) убеђивање саговорника у истинитост израза; (г) у случајевима са негацијом дистанцирање од изговореног.

ИЗВОРИ

АСК: *Антологија српске књижевности*. <http://www.antologijasrpske-knjizevnosti.rs/ASK_SR_AzbucnikDela.aspx> (26.12.2018).

Белешке 1898: *Стенографске белешке о седницама Народне скупштине Краљевине Србије за 1898. годину*. Београд: Државна штампарија, 1898. године.

Белешке 1938: *Стенографске белешке Сената Краљевине Југославије*, том 7, део 1, Београд: Штампарија Драг. Поповића, 1938.

Библија 1870: *Свето писмо Старога и Новога завјета (превео Стари завјет Ђуро Даничић, Нови завјет превео Вук Стеф. Караџић)*.

Београд: Издање Британскога и иностранога библијскога друштва, 1870.

Зборник 2011: *Зборник средњовековних ћириличких повеља и писама Србије, Босне и Дубровника*, књ. I, 1186 – 1321, прир. Владимир Мошин, Сима Ћирковић, Душан Синдик, Београд: Историјски институт, 2011.

КМФ: *Корпус математичког факултета* <<http://www.korpus.matf.-bg.ac.rs/prezentacija/korpus.html>> (26.12.2018).

Младеновић 2007: Младеновић, А. *Повеље и писма деспота Стефана: текст, коментари, снимци*. Београд: Чигоја штампа, 2007.

Стојановић 2006: Стојановић, Љ. *Старе српске повеље и писма. Књига прва, други део*. Београд: Српска школска књига, Филозофски факултет 2006.

ЛИТЕРАТУРА

Ајхенвалд 2004: Aikhenvald, A. *Evidentiality*. Oxford – New York: Oxford University Press, 2004.

Висковић 2004: Visković, N. *Argumentacija i pravo*. Београд: Dosije, 2004.

Грковић Мејџор 2007: Грковић Мејџор, Ј. *Списи из историјске лингвистике*. [Grković Mejdžor, J. Spisi iz istorijske lingvistike.] Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2007.

Даничић 1858: Даничић, Ђ. *Србска синтакса*. [Daničić, Đ. Srbska sintaksa.] Београд: Државна штампарија, 1858.

Ивић 1977: Ивић, М. Теоријско-методолошки проблеми словенске синтаксе везани за концепт фактивности. [Ivić, M. Teorijsko-metodološki problemi slovenske sintakse vezani za koncept faktivnosti.] // *Јужнословенски филолог*. 1977, № XXXIII, 1 – 15.

Ивић 2005: Ивић, М. *Значење српскохрватског инструментала и његов развој (синтаксичко-семантичка студија)*. [Ivić, M. Značenje srpskohrvatskog instrumentala i njegov razvoj.] Београд: САНУ, Београдска књига, Институт за српски језик САНУ, 2005.

Ивић 2008: Ivić, M. *Lingvistički ogledi*. Београд: XX vek.

Карстон 2006: Carston, R. *Relevance Theory and the Saying/Implicating Distinction*. // *The Handbook of Pragmatics*. Ed. Laurence, H., Ward, G. Oxford: Blackwell Publishing, 2006, 633 – 656.

Квинтилијан 1985: Kvintilijan, M. F. *Образовање говорника*. Sarajevo: Veselin Masleša, 1985.

- Мишковић-Луковић 2015:** Мишковић-Луковић, М. *Прагматика*. [Mišković-Luković, M. Pragmatika.] Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2015.
- Палмер 2001:** Palmer, F. R. *Mood and modality*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- Поповић 2012:** Поповић, Љ. *Контрастивна граматика српског и украјинског језика: таксис и евиденцијалност*. [Popović, Lj. Kontrastivna gramatika srpskog i ukrajinskog jezika: taksis i evidencijalnost.] Београд: Српска академија наука и уметности, 2012.
- Ристић 2011:** Ристић, С. Глаголи визуелне перцепције у српском језику. [Ristić, S. Glagoli vizuelne percepcije u srpskom jeziku.] // *Српски језик, књижевност, уметност*. Зборник радова са V међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (29 – 30. X 2010). Књига I, Књижевни (стандардни) језик и језик књижевности. Ур. Милош Ковачевић, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2011, 33 – 41.
- Спербер, Вилсон 1986:** Sperber, D., Wilson, D. W. *Relevance: Communication and Cognition*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1986.
- СТИЈОВИЋ 2009:** Стијовић, Р. *Српски језик: норма и пракса*. [Stijović, R. Srpski jezik: norma i praksa.] Београд: Чигоја штампа, 2009.
- Фодор 1998:** Fodor, J. A. *Concepts: Where Cognitive Science Went Wrong*. Oxford: Oxford University Press, 1998.
- Чикара 2017:** Čikara, T. *Evidencijalnost i epistemička modalnost: epistemički modalni operatori kao nosioci evidencijalnih značenja u engleskom i srpskom jeziku*. Neobjavljena doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet, <<https://fedorabg.bg.ac.rs/fedora/get/o:16955/bdef:Content/get>>, (30.12.2018).